

TMMOB ve YABANCI MÜHENDİSLER

Av. Nurten Çağlar Yakış
TMMOB Hukuk Müşaviri
nurten.caglar@tmmob.org.tr

Prof. Dr. Faruk Erem, Milliyet'te yazmış olduğu makalesinde, demokrasi ile meslek kuruluşları arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamıştır:

"Bizler (eski kuşak) uzun süre 'idare hukuku' adı altında 'idare edenler', 'idare edilenler' ayrımında bir takım gerekçelerin bulunduğu inandırılmıştık. Çağdaş hukukçu, artık 'hukukun üstünlüğü'nü, 'insanlık doktrini'ni benimsemiştir. Bugün demokrasinin anlamı şudur: Toplum, tümünden yönetime katılmanın olanaklarını aramaktadır. Bu nedenle 'oy' demokrasilerde zaruri, fakat yetersiz hale gelmiştir. Sendikaların, meslek kuruluşlarının, çeşitli baskı gruplarının Anayasa hukukunda oy kadar resmi değerleri artık kabul edilmelidir. Toplum içinde mesleğin gerçek görevinin ne olduğu bilincini kavrayabilmiş meslek kuruluşlarına yürütmeye etkili olabilmenin yasal olanakları sağlanmalıdır. Bu bir çeşit 'yürütmeye katılma'dır. O halde demokratik düzenin gerçekten yaratılabilmesi için meslek kuruluşlarının kendi kendilerini yönetme ve kendi alanlarında genel yürütmeye katkı olanaklarının yasalarda kabulü gereklidir... Böyle bir tutum sadece 'oy'a dayanan sistemlerin aşırı ve haksız sonuçlarını önleyebilecektir."

Özet biçiminde alıntı yaptığımız bu yazı 1972 yılında yazılmıştır. Bu yazının yazılmasına neden olan gerekçe ise, o dönemin iktidar partisinin Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ni (TMMOB)

ortadan kaldıracak yasa teklifidir. Meslek odasına üyeliği isteğe bağlı hale getiren yasa teklifi yoğun tartışmalara neden olmuştur. Şevket Süreyya Aydemir, konuyu Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşesinde irdeliyor ve şöyle bir soruyla yazısını noktalıyordu:

"TMMOB Yasası'nda belirtilen amaç maddesi aynen kaldırılmasına göre, acaba şimdi hangi rüzgar esti ki, bu vazifeler ve amaçlar, artık lüzumsuz görüldü?"

1972 yılından bu yana, TMMOB gibi meslek kuruluşları ne yürütmeye katılma olanağına kavuşmuşlar ne de üzerilerindeki vesayet denetiminden kurtulmuşlardır. 1973 yılında Senato'nun değiştirerek onayladığı, ancak Genel Kurul'a indirilemeyen yasayla amaçlanan şey, 1982 Anayasası ile kısmen gerçekleştirilmiştir. Kamuda

asli ve sürekli çalışanların üyeliği isteğe bırakılınca meslek odalarının üye tablosu da değişmiştir. 1982 Anayasası, meslek odalarının üye tablosunu değiştirmekle kalmamış siyaset yasağı, yani muhalefet etme yasağı da getirmiştir. Bu yasak yakın zamanda kaldırılmış olsa da siyasal iktidarlar meslek kuruluşları üzerinde hep tehdit oluşturmuşlardır.

Demokratik toplumlarda, siyasal iktidarların yasama gücünü ya da yürütme yetkisini kullanarak, baskı gruplarının hak ve yetkilerini kısıtlaması, demokratik esaslara uygun bulunmaz. Ancak ülkemiz demokratik esaslara inanan ve bu esasları koruma yetisine kavuşmuş bir siyasal iktidara henüz kavuşmuş değildir. Bu nedenle, Prof. Faruk Erem'in eleştirisi hala güncelliğini korumaktadır.

Aynı tarihlerde İsmail Cem, Milliyet'te yazmış olduğu yazıda, siyasal iktidarın TMMOB'nin etkisini azaltmak isteğinde yatan gerekçeleri aramaya çalışmıştır. TMMOB'nin konut üretimindeki denetiminin olumlu sonuçlar verdiğini ve çeşitli yayınlarla dikkatleri bu noktaya çektiğini belirtmekte ve "İstanbul Belediyesi Plan Bürosuna yabancı uzman alımının, kendi teknik uzmanları uzaklaştırmanın gerekçesini sorarken, Kanun teklifi ile Dünya Bankası'nın toplu konut yapımı için yabancı şirketlere kredi vermeye hazırlandığı haberlerinin yayıldığı sıralarda, konut yatırımlarının milli çıkarlara uygunluğunu denetleyecek en önemli kuruluşlar, bu kanun teklifi ile safdışı edilmektedir" demektedir.

İsmail Cem'in 1973 yıllarında tespit ettiği gerekçe, yine TMMOB'nin gündemini oluşturmaktadır. Şu an Cumhurbaşkanı tarafından bir daha görüşülmek üzere Meclis'e iade edilen "4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa" hala Meclis gündeminde bulunmaktadır.

4817 sayılı Yasa bu hükümet tarafından hazırlanmasına karşın, değişiklik teklifi de yine aynı hükümet tarafından yapılmıştır. Bu teklif, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından değil, bizzat Başbakanlık makamınca hazırlanmasına karşın, Meclis Komisyonu'nda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın tasarısı gibi sunuş yapılmıştır. Başbakanlık Müsteşarı tarafından özel bir komisyon kurularak yabancı şirketlerin sorunu (!) Başbakanlık tarafından takip edilmiştir. Çünkü Başbakan, Mitsui yetkilisinin "Ben kaçak mühendis çalıştırıyorum" dediği toplantıda, "bürokrasiyi, idari engelleri kaldıracığına" dair söz vermiştir. Başbakan ve yabancı sermaye şirketlerinin bürokrasi dediği şey, mühendis ya da mimar sıfatıyla çalışan kişilerin gerçekten meslek mensubu olup olmadıklarının ve kendi uzmanlık alanlarında çalışıp çalışmadıklarının denetimidir.

Meclis'te bekleyen yasa değişikliği, denetimsiz bir sermaye akışı ve

denetimsiz bir hizmet sunumunu yasalastırmak anlamına gelmektedir. Başbakanlık Müsteşarlığı'nın hazırlanmış olduğu Yasa değişikliği teklifinin TMMOB ve YÖK'ü açıktan reddeden, yani akademik ve mesleki yeterliliği ortadan kaldıran maddesi Genel Kurul'da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından geri çekilmiştir. AB mevzuatına da aykırılığı açık olan madde çekilmiş olmakla birlikte, yine akademik ve mesleki yeterliliği ortadan kaldıracak, işlevsizleştirilecek maddeler kalmıştır. Bunlardan biri, "Mesleki hizmetler kapsamında görev yapacak yabancılara, akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanincaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla ve bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilir", diğeri ise "Mesleki hizmetler kapsamı dışında istihdam edilecek yabancı uyruklu personel için ilgili mercilerden mesleki yeterlilik konusunda görüş alınmaz. Bu kişiler, akademik ve mesleki yeterlilik ile lisans talep ve yeterlilik uygulamasına tabi değildir" hükmüdür. Özellikle bu iki maddenin TBMM'ce aynen kabulü halinde, Cumhurbaşkanı makamı tarafından tespit edilen hukuka ve Anayasa'ya aykırılıkların doğuracağı sonuçlara bakmakta yarar bulunmaktadır:

".....3458 ve 6235 sayılı yasalarda, yurtdışında lisans eğitimi almış olanların Türkiye'de mesleki etkinlikte bulunabilmeleri 'denklik belgesi' alma ve ilgili oda ile ilişkilendirme koşuluna bağlanmıştır. Bu yasalar uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olanlar ya da olmayanlar ayırımı yapılmadan, yabancı ülkelerde lisans eğitimi alanların Türkiye'de mühendis, mimar ya da şehir plancısı olarak çalışabilmesi için, önce diploma denkliğini ve unvanını kanıtlaması gerekmektedir.

3458 ve 6235 sayılı yasaların sözü edilen kuralları ile incelenen Yasa'nın 7. maddesinde yapılan düzenleme birlikte değerlendirildiğinde,

- Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olup, mühendislik ya da mimarlık eğitimi yurtdışında yapanların, lisans diplomalarının denkliğinin Yükseköğretim Kurulu'nca tanınmaması durumunda ya da denkliğin kabul edilmesi ile birlikte uzmanlıklarıyla ilgili odaya kayıt olmadıkları ve üyelik niteliğini korumadıkları sürece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mesleklerini yürütemeyecekleri,
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne yurttaşlık bağı ile bağlı olmayanla-

rın ise, Yükseköğretim Kurulu'nca lisans diplomalarının denkliğinin tanınması aranmadan ya da diploma denkliği tanınmakla birlikte uzmanlıklarıyla ilgili odaya kayıtlı olup olmadıkları ve üyelik niteliğini koruyup korumadıkları araştırılmadan, başka bir deyişle akademik ve mesleki yeterlilikleri ile ilgili işlemler tamamlanmadan, en çok 1 yıl süreyle de olsa, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mesleklerini yapabilecekleri, sonucuna ulaşılmaktadır.

Mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı, kısıtlı kaynakların doğru kullanılmasını gerektiren evrensel nitelikte ve yükseköğretimle kazanılan mesleklerdir. Doğası gereği kamu hizmeti niteliği taşıyan ve kamu güvenliği ile yakından ilgili olan bu meslekler, ülkemizde olduğu gibi tüm dünyada da kimi standartlara, ölçütlere ve denetime bağlanmıştır.

Denetim, özellikle akademik ve mesleki yeterliliğin saptanması yönünden önem taşımaktadır. Bu denetim, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de meslek odaları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Nitekim, Anayasamızın 135. maddesinde de, meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde yapılandırılmaları öngörülmüş ve bu kuruluşlara kamusal görevler ve yetkiler verilmiştir.

İncelenen Yasa ile yapılan düzenlemede, Türkiye Cumhuriyeti

yurttaşı olmayan meslek mensuplarına, diploma denkliği ve unvanı tanınmadan, başka bir deyişle mühendis, mimar ya da şehir plancısı oldukları kanıtlanmadan, geçici süreli de olsa Türkiye'de mesleklerini yapma, imza atma ve proje sorumluluğu taşıma olanağı sağlanmaktadır.

Anayasa'nın,

- 49. maddesinde çalışma hakkı ve ödevi kişinin sosyal ve ekonomik hak ve ödevleri arasında gösterilmiş; Devlet, çalışanların yaşam düzeyini yükseltmek, çalışma yaşamını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli önlemleri almakla yükümlü tutulmuş,

- 16. maddesinde de, temel hak ve özgürlüklerin, yabancılar için, uluslararası hukuka uygun olarak yasayla sınırlanabileceği kurala bağlanmıştır.

Yurttaşlarının çalışma yaşamını geliştirmek, çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye uygun ekonomik ortam yaratmakla yükümlü olan Devlet'in, yabancı kişilerin çalıştırılmasını, uluslararası hukuka uygun olarak ve nesnel koşullarla sınırlamak yetkisine sahip olması ve bu bağlamda yabancıların çalıştırılmasının izne bağlı kılınması, kaynağını Anayasa'da bulan zorunlu önlemlerdir.

İncelenen Yasa'yla yapılan düzenlemede ise, bunun tersine, yabancı uyruklu kişilerin Türkiye sınırları içinde çalıştırılmasında, Türk uyruklu olanlara göre ayrıcalıklı kurallar getirilmektedir. Bu durumu, yukarıda yer verilen anayasal kurullarla ve kamu yararı ve kamu düzeniyle bağdaştırmak güçtür."

Cumhurbaşkanı, Yasa'nın aynı zamanda "eşitlik ilkesine, ulusal çıkarlara, hukuk devleti ilkesine" aykırı olduğunu, Yasa'nın AB sistemiyle örtüşmediğini, karşılıklılık koşuluna yer verilmediğini, Türk yurttaşı meslek mensupları aleyhine haksız rekabet ortamı oluşturacağını, istihdam sorununa olumsuz etki yapacağını ifade gerekçesinde etraflıca ifade etmişlerdir.

Yukarıda sunulan bu gerekçeler, TMMOB tarafından yaklaşık 2 yıldan bu yana TBMM'nin ilgi komisyonuna, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, milletvekillerine ve kamuoyuna rapor, mektup ve basın açıklamaları aracılığıyla sunulmuştur. Ayrıca TMMOB, 14 Ekim 2006 tarihinde 25 bin mühendis, mimar ve şehir plancılarının katıldığı bir mitingle bu yasa tasarısını protesto etmiştir. Demokrasinin güçler ayrılığı ilkesine aykırı olacak biçimde yürütmenin yasama organı üzerindeki belirleyiciliği nedeniyle TMMOB'un bu haklı itirazları ne yazık ki TBMM'de tam olarak karşılığını bulamamıştır.

Siyasal iktidar, Cumhurbaşkanı tarafından iade edilen Yasa ile hem yabancı sermayeye tek taraflı nitelikli hizmetlerin serbest dolaşım kapısını açmakta hem de aynı zamanda bir muhalefet odağını zayıflatmak istemektedir. Prof. Erem'in meslek odaları ile demokrasinin gelişimi arasındaki ilişkiye dikkat çeken yazısında belirtilen yürütmeye katılmayı siyasal iktidarlar hiçbir zaman istememişler, bugünkü iktidar ise muhalif bir yapı dahi istememektedir. Siyasal iktidar, sermayeyi temsil eden meslek odaları hariç TMMOB, TTB ve TBB gibi meslek örgütlerinin kuruluş yasaları üzerinden bu örgütlerin sahip olduğu yetkileri etkisizleştirecek yasa değişikliklerini gündeme getirerek, adım adım bu yapıları parçalamayı hedeflemektedir. ◀

